

Кумпан М. Б.
(м. Одеса)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті вивчається проблема впровадження театралізованої діяльності у процес навчання іноземної мови у старшій школі. Розкривається специфіка й зміст театралізованої діяльності учнів на уроках іноземної мови.

Ключові слова: театралізована діяльність, шкільний театр, творчість.

Провідною задачею сучасної мовної політики є підвищення ролі естетичного виховання підростаючого покоління. Формування естетичної культури у процесі театралізованої діяльності є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Дослідники підкреслюють, що саме мистецтво має високий естетично-виховний потенціал, оскільки вміщує ті гуманітарно-культурологічні, культуротворчі та естетико-етичні витоки, які необхідно виховувати в особистості.

У сучасному суспільстві спостерігається поступовий відхід від традиційної моделі викладання, в якій вчитель є ретранслятором знань, а учень його пасивним реципієнтом. Сьогодні виховні можливості навчального закладу зорієнтовані на розвиток природних обдарувань дитини, її творчих здібностей. Тому використання театралізованої діяльності в процесі викладання англійської мови розглядається нами як один із найважливіших засобів навчання, що сприяє розвитку природних здібностей учнів та підвищенню пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови. У свою чергу, вдосконалення театральних методик в навчальному процесі сучасного освітнього закладу передбачає знання вчителем театральної педагогіки та спроможність об'єктивно оцінювати свою роботу. Зміни в навчальному процесі ставлять нові вимоги до діяльності вчителя, яка орієнтована на учня як культуротворчої особистості, і це викликає необхідність по-новому підійти до проблеми викладання іноземної мови в школі.

Тому об'єктом нашого дослідження є театралізована діяльність, а предметом — процес використання театралізованої діяльності як ефективного засобу навчання іноземної мови у старшій школі. Метою роботи є вивчення особливостей

використання театралізованої діяльності як засобу навчання іноземної мови у старшій школі.

Проблемам використання театральних форм і методів роботи в навчанні та вихованні школярів присвячено дослідження багатьох вчених: В. В. Вульф, А. Й. Капської, О. А. Комаровської, Г. О. Костюшко, Г. С. Лабковської, В. О. Лозового, Т. І. Люріної, Т. Г. Пені, С. О. Соломахи та ін.

Сама театралізована діяльність також була об'єктом низки досліджень. Особливий інтерес в аспекті театралізованої діяльності викликають праці, присвячені розвитку творчих здібностей дітей у театральній діяльності (О. П. Аматьєва, В. Силивон, Л. С. Фурміна), театралізованої діяльності дошкільників та молодших школярів (Л. В. Артемова, М. Буркіна, М. Маханева, Л. В. Серих), формуванню зв'язного мовлення дітей засобами сюжетно-рольової гри (В. Г. Захарченко), іграм-драматизаціям та театралізованим іграм (Н. С. Карпинська, В. І. Тютюник), формуванню творчої активності дітей в іграх по сюжетах літературних творів (Ю. Н. Косенко), взаємозв'язку зображальної та театральної діяльності в естетичному вихованні дітей (Е. Л. Трусова).

Театральна діяльність визначається вченими (Н. В. Водолага) в межах художньо-мовленнєвої діяльності як засіб розвитку красивого, образного, літературного мовлення, що дозволяє дитині висловити своє ставлення до літературного образу, емоцій, увійти в роль, самостійно будувати зв'язне висловлювання; як засіб сприяння більш глибокому засвоєнню художніх образів, усвідомлення змісту, ідеї художнього твору через сприймання театру, показаного вчителем або акторами [2].

Визначення театралізованої діяльності як театральної діяльності (О. П. Аматьєва) базується на сприйманні художніх творів із подальшим відтворенням змісту на виконавчому (інсценівки, театралізовані вистави) та на творчо-імпровізаційному (театралізовані ігри: ігри-драматизації, ігри за сюжетами художніх творів) рівнях [1].

Доцільно наголосити, що специфічним видом активності учнів виступає шкільний театр, який

не тільки розважає, але й естетично виховує, сприяючи вмінню співпереживати, створюючи відповідний емоційний настрій, та підвищує впевненість у собі. Спілкуючись в шкільному театрі, учні вчаться бути толерантними до однолітків, стриманими та зібраними. Театр формує в учнів цілеспрямованість, зібраність, взаємодопомогу. Театральні імпровізації сприяють умінню реалізувати свій потенціал [7].

Театр, відзначає І. А. Зязюн, — один з найяскравіших емоційних засобів, що формують смак дитини. Театр діє на уяву дитини різними засобами: словом, дією, зображувальним мистецтвом, музикою. Це синтез багатьох мистецтв, об'єднуювальну функцію яких виконує література. Хоча кожен вид мистецтва має свою специфіку відображення дійсності, проте загальним є матеріал, за допомогою якого митець створює єдиний художній образ. У літературі таким матеріалом є слово, у театрі — дія [4].

Н. Карпинська особливо відзначала вплив театралізованих вистав на розвиток виразності й образності мови молодших школярів, що проявляється в здатності до естетичного сприйняття мистецтва художнього слова, вмінні розрізняти інтонацію та особливості мовних зворотів. Для виконання ролі учень повинен володіти різноманітними виразними засобами (мімікою, жестами, виразною мовою) [5], а також мати певний запас слів на англійській мові, щоб у разі забуття тексту сказати роль своїми словами.

Впровадження театрального моделюючого підходу в процес викладання іноземної мови дозволяє зняти побоювання та інші негативні емоції у школяра, на що вказували Г. Лозанов, С. Роман та інші, та дає змогу активізувати розвивально-творчі можливості школярів в процесі набуття ними соціокультурного досвіду. Опановуючи театральні методики, педагог навчається «входити» в ситуацію, з'ясувати психологічний стан і корегувати свій вплив стосовно зацікавлено-дійової позиції школярів в процесі навчання іноземної мови. Основою створення такого підходу є три складових педагогічного процесу: «вчитель», «учень», «методика», які є взаємозалежними й взаємодоповнючими. У сучасній ситуації, коли шкільна система не може більш будуватися на авторитарних принципах, педагогові необхідно знаходити в змісті навчального матеріалу, з яким він іде до учня, актуальні теми для того, щоб зробити привабливим та комфортним шкільний педагогічний процес. Вигадавши цікавий для дитини сюжет уроку, педагог зможе вдало реалізувати поставлену мету й тактику заняття, враховуючи особливості внутрішнього світу старшокласника та його творчий потенціал. Адже, тільки

розкриття творчих здібностей школяра дає можливість найбільш повно сформуванню особистості дитини, визначивши цим її місце в педагогічному процесі школи та суспільства.

Творчість — це, насамперед, постійна напружена праця, яка полягає в пошуку нових результатів або засобів їх досягнення. Це основа людської культури, джерело всіх матеріальних і духовних цінностей, створених людиною протягом усієї історії свого існування. Творчість — це природжене прагнення людини вдосконалювати навколишній світ і самого себе, це відкриття, створення нового, яке ще не існувало, це прорив із повсякденного, рутинного, звичайного стереотипного мислення в нові «ще недосліджені області» [3]. «Творити, — відмічає Н. Лейтес, — значить створювати нове, більш красиве, більш якісне, більш ефективне, корисне, оригінальне» [6]. Таким чином, ми бачимо, що обов'язковими ознаками творчості, на думку вчених, є перетворення предметів і явищ навколишнього світу, новизна, оригінальність, отримані в процесі роботи.

І це все є присутнім в театралізованій діяльності. Насамперед школярі самі можуть впливати на вибір теми та розвиток сюжету, розподіл ролей й на створення ігрового образу, оскільки, створюючи ігровий образ, дитина не тільки виражає своє ставлення до обраного персонажу, але й зможе реалізувати свої творчі особисті якості. Однак при цьому роль вчителя не знижується, він повинен організувати творчий простір таким чином, щоб школярі змогли усвідомлено й природно «увійти в образ», використавши основні компоненти естетичної гри та створюючи «уявну» ситуацію. При цьому, необхідне співвіднесення власних пережитих відчуттів і емоцій з чуттєвим змістом твору мистецтва.

Доцільно зауважити, що з учнями старших класів можна театралізувати будь-які художні твори з культурної спадщини інших народів. Це сприяє розвитку кросс-культурної грамотності, тобто здатності бачити загальне і різне в культурах мови, що вивчається, і своєї країни. Сучасне суспільство характеризується налагоджуванням зв'язків між державами, що вимагає більшої активізації знань про культурні реалії інших країн. Таким чином, використання театралізованої діяльності у процесі викладання іноземної мови безпосередньо залежить від набутих соціокультурних знань, які, в свою чергу, забезпечують входження школяра в соціокультурне середовище. Водночас, формування соціокультурного досвіду школяра обумовлене не тільки соціальним середовищем та його впливами, але й стосунками, які склалися в сім'ї, світом розваг, власних національних традицій та звичаїв інших народів. Так, вивчення

автентичного матеріалу: віршів, казок, п'єс тощо та перетворення їх в театральне дійство в урочний та позаурочний час сприятимуть не лише вихованню в учнів поваги до людей та традицій іншої культури, але й будуть ефективним засобом у створенні передумов для формування іншомовної компетенції засобами театральної педагогіки.

На основі вивченого передового досвіду, аналізу наукової та методичної літератури за темою дослідження нами була складена програма використання театралізованої діяльності в навчальному процесі, зміст якої вміщує тематику уроків за навчальним планом та сценарії вистав для шкільного театру. Уроки було розроблено так, щоб мотивувати учнів до процесу навчання, щоб вони були цікавими й актуальними, а завдання доступними.

Найбільш цікавою та пізнавальною для школярів була підготовка до уроку, а власне: тематичний підбір та аналіз творів на іноземній мові, перегляд відеозапису твору та прослуховування аудіозаписів пісень, обговорення змісту твору; розподіл ролей; усунення фраз «He said» і «She said», додавання імен перед своїм виступом; заміна коментарів про героїв, їх думок і відчуттів на діалог або дію, виконання вправ з артикуляції та ритміко-інтонаційне вправління, створення колажів, масок, сценічних костюмів тощо. Так, наприклад, демонструючи відеофільм англійською мовою за сюжетом обраного твору, вчителю потрібно бути дуже обережним і чутливим до настрою учнів, їх готовності сприймати те, що відсутнє в рідній мові. Відеофільми, зафіксовані на плівці відеовистави англійських дітей для вчителя були найкращими помічниками у створенні підґрунтя для мотивації у підготовці до «Уроку на сцені».

Найчастіше для вистав відбиралися твори вже знайомі учням старших класів, які вони читали та розбирали на уроках зарубіжної літератури і які найбільш вразили їх. Крім того, значення мало те, щоб твір було написано відомим англійським автором або це був автентичний фольклорний матеріал, який виступає невичерпним джерелом фонових знань, оскільки узагальнює досвід багатьох поколінь. Такі твори надають учню можливість розуміти англомовного однолітця як носія іншої картини світу.

Завданням вчителя було перевести навчальний матеріал у драматичне дійство, привабити дітей імпровізацією та інсценізацією в процесі занять. Подібна інсценізація може бути лише невеликим епізодом уроку, але може розвиватись до перетворення в інший персонаж засобами сценічної дії, пантоміми, декораціями тощо. У цьому контексті робота вчителя була близька до роботи режисера з акторами в процесі репетицій як використання методу зміни рольових позицій (Я — глядач;

Я — діюча особа; Я — Я; Я — інший), що сприяє розвитку гнучкості дитини й педагога, мобільному самовизначенню в новій ситуації.

Таким чином, можна дійти висновку про доцільність використання елементів театралізованої діяльності у процесі навчання іноземної мови. Така діяльність виявилася ефективним засобом навчання, який утворює особливу атмосферу у класі, робить процес вивчення англійської мови захопливим, приносить задоволення; викликає подальше бажання вивчати іноземну мову і удосконалюватися в ній. А школярів, яких втомлює одноманітність повторень, беземоційність та несюжетність здобуття знань, вмотивовує така спеціальна подача учбового матеріалу, використання колективних форм пізнавальної діяльності, індивідуальний підхід в умовах групової взаємодії.

Література

1. Амацьєва О. П. Діагностика та розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній-ігровій діяльності / О. П. Амацьєва // Наука і освіта. — 1999. — № 5. — С. 77-80.
2. Водолага Н. В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності: дисс. ... канд. пед. Наук : 13.00.02 : «Теорія та методика навчання (українська мова)» / Наталія Володимирівна Водолага. — Одеса, 2001. — 201 с.
3. Зворыкин А. О разработке проблемы научного, творческого мышления / А. Зворыкин // Наука и жизнь. — 1967. — № 1. — С. 17-20.
4. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи (за ред. І. А. Зязюна). — К., 2000. — 636 с.
5. Карпинська Н. С. Сприймання дітьми літературних творів. Виразне читання вихователя. Гра-драматизація як засіб розвитку творчих здібностей дітей / Н. С. Карпинська // Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія / упоряд. А. М. Богуш. — Ч. 2. — К. : Вища школа, 1999. — С. 222-232.
6. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст / Н. С. Лейтес. — М. : Педагогика, 1971. — 280 с.
7. Силивон В. Развитие творчества детей в процессе игр-драматизаций / В. Силивон // Дошкольное воспитание. — 1983. — № 4. — С. 8-9.

Кумпан М. Б. Использование театрализованной деятельности как эффективного средства обучения иностранному языку в старшей школе. – Статья.

Аннотация. В статье рассматривается проблема использования театральной деятельности в процессе обучения школьников старших классов иностранному языку. Раскрывается специфика и особенности театральной деятельности на уроках английского языка.

Ключевые слова: театральная деятельность, школьный театр, творчество.

Kumpan M. The Use of Theatre Activity as an Effective Means of Teaching Foreign Languages in High School. – Article.

Summary. The article is devoted to the problem of teaching English through performing. The recommendations of introducing improvised drama into the teaching process at school are offered.

Key words: English through acting activity, school theatre, creativity.